

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Шехов Акбар Маҳмадиевич дар мавзуи «Технологияи педагогии таълими тафриқа дар ташаккули неруи зеҳнии хонандагони синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01– педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот

Имрӯз ҳаёт дар ҷомеаи муосир дар назди хонанда як қатор талаботҳои мушаххасро пешниҳод мекунад: мустақилона эҷод кардан мувофиқи неруи зеҳнӣ, самтёбӣ дар чараёнҳои иттилоотӣ, иртиботнокӣ, аз ҷиҳати ироданокӣ устувор будан ва ғайра. Аз мавқеи талаботи рӯз бошад, дар муассисаи таҳсилоти умумӣ, илова ба вазифаҳои ба таври умумӣ қабулшуда, инчунин татбиқи вазифаҳои зерин зарур аст: маҳорати дар хонандагон рушд додани қобилиятҳои самарабахш дар вазъиятҳои проблемавӣ ношинос зимни фаъолияти таълимӣ; ташаккул ва рушди зеҳни хонандагон зимни фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ; омодасозии назариявӣ-амалӣ барои истифодаи донишҳо; ташаккули ҳавасмандии таълимӣ-маърифатӣ, аксуламал ба ин ё он ҳолату вазъияти рухдода, хоҳиши зарурати рафъи мушкilotи маърифатӣ ҳангоми ба ҳаяҷон омадан; фаҳмидан ва аз худ кардани намунаҳо ва усулҳои фаъолияти маърифатӣ, рушди нерӯи эҷодӣ, ташаккули қобилияти эҷоди маҳсули нав; азхудкунии усулҳои интиқоли амалҳо ба маводи нав; ташаккули муносибати мусбат ба таҳсил.

Ҳамзамон низоми муносибатҳои нави дар муҳити иҷтимоӣ сиёсӣ ва фарҳангии ҷомеаи муосир ба вучудодада низ бо тамоми мубрамият талаботи сифатан навро ба донишандӯзии хонандагон ба миён мегузорад. Аз ин рӯ, бо боварӣ метавон гуфт, ки аз ҷониби унвончу Шехов Акбар Маҳмадиевич ба сифати кори диссертатсионӣ интиҳоб намудани мавзӯи «Технологияи педагогии таълими тафриқа дар ташаккули неруи зеҳнии хонандагони синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ» бамаврид ва муҳим маҳсуб доништа шуда,

мазмун ва муҳтавои он ҳамчун таҳлили воқеии вазъи кунунии раванди таълим дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ арзёбӣ мешавад.

Бояд таъкид кард, ки имрӯз бароҳмонии таълим бо назардошти таълими тафриқа ба яке аз тамоюлҳои ҷаҳонии таҳсилоти муосир табдил ёфта истодааст. Аз ин рӯ дар сатҳи муассисаи таҳсилоти умумӣ ҷорӣ намудани таълими тафриқаро ҳамчун низоми баландбардории сифати таълим, нерӯи зеҳнии хонандагон, донишҳо, маҳоратҳо, арзишҳо, инчунин ҳамчун хоҳиш ва омодагии бошуурона истифода бурдани онҳо дар амал баррасӣ кардан мумкин аст.

Ин ва дигар масъалаҳо мақсад ва мазмуни диссертатсияро дар бар мегиранд, ки дар бобу зербобҳои он ба пуррагӣ ифодаи худро ёфтаанд.

Мубрамияти мавзӯи интихобнамуда аз ҷиҳати илмӣ-назариявӣ асоснок карда шуда, дар ин замина дастгоҳи илмӣ диссертатсия тибқи талаботи мавҷудбуда қорбаст карда шудааст.

Пеш аз ҳама дар диссертатсия марҳилаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ мантиқан дуруст муайян карда шудаанд, ки онҳо ба сифати методикаи гузаронидани корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ хизмат намудаанд: таҳлили вазъи таълими тафриқа дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ бо назардошти мавқеи ҷаҳонаи хонандагон оид ба таълим ба амал бароварда шудаанд; хусусиятҳои махсуси ҷорӣ намудани таълими тафриқа қори таҷрибавӣ-озмоишӣ ошқор ва муайян карда шудааст; натиҷаи корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ қамъбаст карда шуда, хулосаҳои асосӣ ба шакл дароварда шуданд, амсила ва тавсияҳои методӣ барои омӯзгорон оид ба амал баровардани таълими тафриқа пешниҳод карда шудааст.

Дар ин замина унвонҷу қӯшиш ба харҷ додааст, ки зимни гузаронидани корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ бартарии таълими тафриқаро дар ташаккули неру зеҳнии хонандагони синфҳои болоӣ дар ҷаҳолияти муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ баррасӣ намояд.

Унвончу бартарии чорӣ намудани таълими тафриқаро асоснок намуда, назарияи илмӣ зеринро пешниҳод намудааст, ки мо ин нуқтаи назарро комилан дастгирӣ менамоем:

– имконияти нерӯи зеҳнии хонандагон бо назардошти таълими тафриқа ба ҳисоб гирифта шудааст, ки амиқии моҳият ва мазмуни таълим бо тағйир ёфтани хонандагон ба худинкишофии зеҳнӣ бо истифода аз технологияи самараноки таълим ва маҳорати иҷроӣ бе монеаи супоришҳои таълимӣ оварда мерасонад;

– ба хонандагон имконият дода мешавад, ки мувофиқи нерӯи зеҳнии захирашуда бошуурона аз ӯҳдаи супоришҳои таълимӣ баромада тавонанд;

– омӯхтан, ба низом даровардан ва тавсифи маҳорати педагогии омӯзгор дар интихоби методҳои самарабахши таълим ҳангоми чорӣ намудани таълими тафриқа, ки мувофиқи он номушаккилӣ, норавшаниӣ ба ташаккули нерӯи зеҳнии хонандагон ҳалал воридкунанда аз байн бардошта мешавад;

– ба вучуд овардан ва истифода намудан аз вазъиятҳои пробемавии таълимӣ ҳангоми татбиқи таълими тафриқа бо назардошти давра ба давра мураккаб намудани супоришҳои таълимӣ бо мақсади ҳамаҷуза таъмин намудани пешравии ҳар як хонанда;

– ба даст овардани талаботи ягонаи мактабу оила ва мутобиқати амалиёти онҳо бо мақсади рушди қобилияти зеҳнии хонандагон бо натиҷаҳои ба даст овардашудаи таълимӣ.

– истифодаи методҳои самараноки чорӣ намудани таълими тафриқа, ки барои ташаккули нерӯи зеҳнии хонандагон мусоидат мекунанд ва дар онҳо серталабиро нисбат ба худ барои рушди зеҳнӣ тақвият мебахшанд.

– технологияи ташаккули нерӯи зеҳнии хонандагон дар асоси чорӣ намудани таълими тафриқа, ки ба инсонгароии раванди таълим асос ёфта бошад.

– тавсифи иқтидори сарчашмаҳо, омилҳои дохилӣ ва тамоюлҳои мусбат дар худинкишофии хонандагон, кӯшиши онҳо ба худтакмилдиҳӣ барои ноил шудан ба дастовардҳои таълимӣ.

Дар диссертатсия асосҳои назариявӣ-методологии ҷорӣ намудани таълими тафриқа дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ҳамчун технологияи педагогии муосир асоснок карда шудааст, масалан, ҷанбаҳои таърихӣ хусусиятҳои омӯзиши таълими тафриқа, хусусиятҳои педагогии психологии истифодаи усулҳои гуногуни технологияи таълими тафриқа, принципҳо ва хусусиятҳои педагогии психологии истифодаи усулҳои гуногуни технологияи таълими тафриқа дар шароити таҳсилоти муосир ва ғайра. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки муаллифи диссертатсия бо адабиёти илмӣ-педагогӣ ва вазъи таълими тафриқа дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ хуб ошно мебошад.

Дар диссертатсия аз таҷрибаи омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ оид ба ҷорӣ намудани таълими тафриқа мисолҳои зиёд оварда шуда, ҳамзамон оид ба ин шакли таълим тавсияҳои судманд низ ироа гардидааст.

Мо бо хулосаи мантиқан илмӣ муҳаққиқ комилан мувофиқ ҳастем, ки менависад: «Дастури ҳамаро бо як тарз омӯзонидан ба он оварда расонид, ки муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ суботкорона бо номуваффақӣ мубориза бурда, парастии якшаклӣ дар давоми солҳои тӯлонӣ идома меёфт ва инкишофи кӯдакони мустақил ва қобилиятнокро намуна намуда, таваҷҷуҳи аслиро аз дониш дур кард ва эътибори меҳнату маҳоратро паст намуд.

Пеш бурдани таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ тамоюлро ба фарқ накардани шахсияти хонанда зиёд намуд. Ҳатто машғулиятҳои ихтиёрӣ умедворихоро баробар карда натавонистанд. Тайёр набудани омӯзгорон, сарбории зиёди хонандагон бо машғулиятҳои ҳатмӣ ба он оварда расонид, ки соатҳои барои машғулиятҳои ихтиёрӣ ҷудо гашта, ҳамчун дарсҳои иловагӣ чун шакли муҳими муттаҳиднамоии хонандагон истифода

бурда мешуданд» (с. 69).

Бояд зикр намуд, ки бо назардошти гуфтаҳои болозикр унвончу дар ҳар як зербандҳои бобҳои диссертатсия таваҷҷуҳи махсус зоҳир намуда, роҳҳо ва усулҳои самараноки татбиқи ҷорӣ намудани таълими тафриқаро дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии озмоишӣ амалӣ намудааст. Дар матни диссертатсия дар ин бора аз таҷрибаи омӯзгорони пешқадам мисолҳои фаровон оварда шудааст.

Муҳаққик дар натиҷаи мушоҳидаҳои тӯлонӣ ошкор намудааст, ки бо сабаби рушди нобаробар, фарқиятҳои сифатҳои шахсӣ ва дигар сабабҳо мувозинати сатҳи дониши хонандагон гуногун буда, каллективи хонандагонро зинаҳои аълохон, хубхон ва ақибмонда ташкил медиҳад. Аз ин рӯ, омӯзгор дар тамоми марҳилаҳои он тафовути сатҳи кори ин хонандагонро дар дарс ташкил мекунад: ҳангоми пешниҳоди маводи нав, ҷамъбааст ва такрори донишҳои гузаштaro таҳти назорати ҷидди бояд медиҳад. Албатта, ба инобат гирифтани ин нуқтаи назар барои омӯзгор осон нест, лекин бо назардошти ин ҷорӣ намудани таълими тафриқа манфиатовар мебошад.

Дар кори таҳқиқотии унвончу Шехов Акбар се намуди барномаҳои тафриқавӣ («А», «В», «С») тартиб дода шудааст, ки дараҷаҳои гуногуни омӯзишро фаро мегиранд. Инчунин, барномаҳои мазкур ду ҷанбаи муҳимро дар раванди таълим таъмин мекунанд: фароҳам овардани сатҳи муайяни дониш, малака ва қобилият (аз такрори ҷандинкарата то эҷодкорӣ); таъмини дараҷаи муайяни мустақилияти хонандагон дар таълим (аз кумаки доимии омӯзгор – кор кардан мувофиқи намуна, дастур ва ғайра).

Дар байни барномаҳои мазкур пайвастагии қатъӣ мавҷуд аст ва ба ҳар як мавзӯ ҳади ақали ҳатмӣ дода мешавад, ки имкон медиҳад, то хонанда мантиқи тақсимнашаванда ва тасвири ҳатто нопурра, вале ҳатмии ғояҳои асосиро эҷод кунад. Вобаста ба вазифаҳои худ ҳар як барнома вазифаҳои худро дорад (хонанда маводи мушаххасро дар

мавзӯ дар сатҳи таҷдиди он азхуд мекунад, дастур оид ба тарзи таълим додан, ба чӣ таваҷҷуҳ додан, ба кадом хулоса омадан ва ғайраҳо дохил карда мешаванд, ба хонанандагон малакаи истифодаи усулҳои умумӣ ва мушаххаси фаъолияти таълимӣ ва зеҳниро, ки барои ҳалли масъалаҳои татбиқӣ заруранд, таъмин мекунад. Барномаҳои мазкур хонандаро ба сатҳи водоркунанда ва эҷодкоронаи дониши баланд раҳнамун месозанд (с. 72).

Аз ин нуқтаи назар масъалагузориҳои унвончу Шехов Акбар Маҳмадиевич боварибахш буда, ягон шубҳаро ба вучуд намеорад.

Муаллифи диссертатсия дар бораи мушкилоти мавҷудбуда дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ оид ба баландбардории сатҳу сифати таълим сухан ронда, нишон додааст, ки ин мушкилотҳо садди роҳи аз худ намудани донишҳои илмӣ аз ҷониби хонандагон мегарданд. Зеро масъалаҳои сершумори дар давраи мактабӣ вобаста ба тибқи талабот бароҳмонии таълим аз мавҷуд будани мушкилоти сершумор гувоҳӣ медиҳанд.

Дар ин зимн, метавон гуфт, ки хулосаҳо ва далелҳои дар диссертатсия зикргардидаи муаллиф боътимод, илман асоснок буда, натиҷаҳои тадқиқот, ки аз хулосаҳои дар ҷараёни омӯзиши масъалаи бароҳмонии таълими тафриқа дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ҳосилшуда бармеоянд, ҳамчун арзиши илмӣ ва эътимоднокии диссертатсия маҳсуб доништа мешаванд.

Эътимоднокӣ ва асоснокии нуқтаҳои назари илмӣ ва хулосаҳои пешниҳодгардида ба яқдигар муҳолифат намеkunанд ва ба мазмуни диссертатсия мувофиқ мебошанд. Унвончу барои гузаронидани корҳои таҷрибавӣ-омӯишӣ пойгоҳи заруриро дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ барои ба қадри даркорӣ ба даст овардани маълумоти эътимоднок ҷиҳати татбиқ намудани технологияи педагогии таълими тафриқа дар ташаккули неру зеҳнии хонандагони синфҳои болоӣ интихоб намудааст.

Автореферат мухтавои асосии диссертатсияро ифода карда метавонад.

Дар диссертатсия дар баробари муваффақиятҳо баъзе камбудихо ба назар мерасад, ки бартараф намудани онҳо барои мукамал шудани мазмуни диссертатсия кумак мерасонанд, аз ҷумла:

1. Дар диссертант оид ба ташаккули салоҳиятҳои таълимӣ сухан меравад, вале мазмуну муҳтавои он васеътар кушода дода нашудааст.

2. Муҳаққиқ ба таҳқиқотҳои олимони тоҷик таваҷҷуҳ зоҳир намудааст, вале мебоист, ки бартарии таҳқиқотҳои анҷомдодаи онҳоро васеътар кушода меод.

3. Ҷалби волидон ҷиҳати интиҳоб намудани равияҳо аз ҷониби хонандагон пурра кушода дода нашудааст.

Дар умум камбудихои зикргардида хусусияти тавсиявӣ дошта, қимати кори диссертатсионии анҷомдодаро коҳиш намедиханд. Кори диссертатсионии анҷомдодашуда бе шубҳа дорои арзиши назариявӣ ва амалӣ мебошад. Дар он маводи фаровони таҷрибавӣ гирд оварда шуда, таҳлилу хулосаҳои илман асоснок пешниҳод гардидааст.

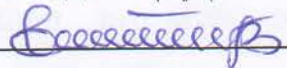
Таҳқиқоти мазкур бо пуррагӣ ва нуқтаҳои назари илман асоснок тавофут дошта, дорои низоми махсуси мафҳумҳои ба ҷорӣ намудани таълими тафриқа асосёфта мебошанд. Натиҷаҳои дар ҷараёни таҳқиқот ба даст омада дорои ягонагии том буда, барои ташаккули неруи зеҳнии хонандагон тавассути ҷорӣ намудани таълими тафриқа шароити мусоиди педагогӣ фароҳам меоранд.

Мазмуни диссертатсия, хулосаҳои пешниҳодгардида оид ба натиҷаҳои таҳқиқот имкон медиҳанд хулоса намоем, ки мақсад ва вазифаҳои гузошташуда ва фарзияи таҳқиқот татбиқи амалии худро ёфтаанд.

Диссертатсияи Шехов Акбар Муҳаммадиевич кори илмии мустақилона анҷомдодашуда ба ҳисоб рафта, дар сатҳи баланди илмӣ таҳия гардидааст. Таҳқиқоти мазкур барои илми педагогика дорои аҳамияти муҳими назариявӣ ва амалӣ мебошад. Натиҷаҳои ба даст овардашуда сахт баён гардида, хулосаҳо мушаххас асоснок карда шудаанд.

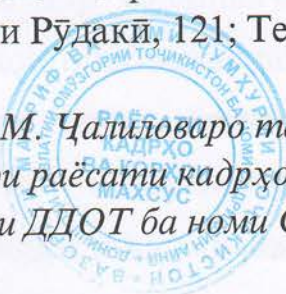
Диссертатсия кори таҳқиқотии мустақилона анҷомёфта ба ҳисоб рафта, ба талаботи Низомномаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба додани дараҷаҳои илмӣ пурра мувофиқ мебошад ва муаллифи он Шехов Акбар Муҳаммадиевич барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва маълумот сазовор мебошад.

Муқарризи расмӣ, номзади
илмҳои педагогӣ, дотсенти
кафедраи методикаи таҳсилоти
ибтидоии ДДОТ ба номи С. Айни

 Чалилова Мавлуда Начмудиновна

Маълумот барои тамос: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе,
хиёбони Рӯдакӣ, 121; Тел: +992900758986; E-mail:jmavluda@inbox.ru

Имзои М. Чалиловаро тасдиқ мекунам
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДОТ ба номи С. Айни

Мустафозода А.